

2 भारतं ज्ञानपरम्पराधारेण पुनः
विश्वगुरुदिशि अग्रसरः अस्ति-
शिवप्रताप शुक्लः,
माननीयः राज्यपालः

3 महामहिमराज्यपालेन 'लौहपुरुष
सरदार वल्लभभाई पटेलः, नेतृत्व एवं
एकता छायाचित्रों में एक प्रेरणादायक
यात्रा' पुस्तकस्य कृतं विमोचनम्

4 सिरमौर- गिरिपारप्रदेशे
वृद्धादिवाली- महोत्सवस्य
मंगलारम्भः

राष्ट्रिय-लोकतान्त्रिक-गठबन्धन-एनडीए विधायकदलस्य नेता नीतीशकुमारः दशमवारं बिहारस्य मुख्यमन्त्रीरूपेण शपथग्रहणं कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता: - नीतीशकुमारः दशमवारं बिहारस्य मुख्यमन्त्रीरूपेण पदस्य शपथं कृतवान्। गुरुवासरे गान्धी-क्रीडाङ्गने आयोजिते भव्यसमारोहे प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी, केन्द्रीयगृहमन्त्री अमितशाहः, भाजपाध्यक्षः जेपीनड्डा च अन्यैः वरिष्ठैः भाजपाप्राध्यायिभिः सह भागं गृहीतवन्तः। सम्राट चौधरी, विजयकुमार सिन्हा च उपमुख्यमन्त्रीरूपेण शपथं ग्रहीतवन्तौ। एतदतिरिक्तं २६ मन्त्रिणः अपि शपथं ग्रहीतवन्तः। येषु १४ भाजपादलस्य, ८ जदयूदलस्य, २ लोजपादलस्य, एकैकं च हैम, कुशवाहापक्षस्य च मन्त्रिणः कृताः। अस्मिन् मन्त्रिमण्डले मुस्लिमविधायकाः अपि सम्मिलिताः सन्ति। शपथग्रहणानन्तरं प्रधानमंत्री नरेन्द्रमोदी

मञ्चात् जनान् अभिवादितवान्। हरियाणा, असम, गुजरात, मेघालय, यूपी, नागालैण्ड, ओडिशा, दिल्ली, एमपी, राजस्थान इत्यादीनां राज्यानां मुख्यमन्त्रिणः अपि शपथग्रहणे उपस्थिताः आसन्। चिराग पासवान मञ्चे मांझी-जेपी नड्डा-वर्ययोः चरणयोः स्पर्शं कृत्वा आशीर्वादं गृहीतवान्।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी

नीतीशकुमाराय शुभकामनाः अयच्छत्।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी नीतीशकुमारं बिहारस्य मुख्यमन्त्रीत्वेन शपथग्रहणं कृत्वा अभिनन्दनं कृतवान्। सामाजिकमाध्यमेषु प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् कुमारमहोदयः अनुभवी प्रशासकः अस्ति, तस्य प्रभावी शासनस्य सिद्धिः अभिलेखः अस्ति। प्रधानमन्त्री तस्य नूतनकार्यकालस्य शुभकामनाम् अयच्छत्। सम्राट चौधरी, विजय कुमार सिन्हा च उपमुख्यमन्त्रीपदं स्वीकृत्य तेषां विस्तृतं तृणमूलकार्यं लोकसेवाप्रति प्रतिबद्धतां च प्रकाशितवान्। प्रधानमन्त्री मोदी अपि बिहारसर्वकारे नवनियुक्तानां सर्वेषां मन्त्रिणां अभिनन्दनं कृत्वा राज्यं नूतनानि ऊर्ध्वतानि नेतुम् सज्जं समर्थं समर्पितं च दले इति उक्तवान्।

राष्ट्रीय-अन्वेषण-अभिकरणेन चत्वारः प्रमुखाः आरोपिणः गृहीताः

हिमसंस्कृतवार्ता: - डॉ नरेन्द्रराणा सिरमौरः दिल्लीनगरे लालकिल्लायाम् आतङ्कवादीनाम् आक्रमणे राष्ट्रीय-अन्वेषण-अभिकरणेन (एनआईए) चत्वारः प्रमुखाः आरोपिणः गृहीताः। राष्ट्रीय-अन्वेषण-अभिकरणेनइत विज्ञप्ति उक्तं यत् पटियाला सदनन्यायालयस्य जिलासत्रन्यायाधीशस्य आदेशेन जम्मू-कश्मीरस्य श्रीनगरात् एजन्सीद्वारा चतुर्णां अभियुक्तानां निरोधः कृतः। गृहीतानाम् अभियुक्तानां मध्ये जम्मू-कश्मीरतः डॉ. मुजम्मिल शकील गणै, डॉ. अदील अहमद राथेर, मुफ्ती इरफान अहमद वागाय, उत्तरप्रदेशात् डॉ. शाहीन सईद च सन्ति। एजन्सी इत्यनेन उक्तं यत् एतैः गृहीतैः सह अस्मिन् प्रकरणे गृहीतानाम् अभियुक्तानां संख्या षट् यावत् वर्धिता अस्ति। एजन्सी इत्यनेन उक्तं यत् पूर्वं गृहीतानाम् अभियुक्तानां प्रश्नोत्तरं सम्पूर्णस्य आतङ्कवादीनां षड्यंत्रस्य विमोचनार्थं प्रयत्नस्य भागरूपेण प्रचलति। आक्रमणस्य अनन्तरं तत्क्षणमेव गृहमन्त्रालयेन आतङ्कवादविरोधीसंस्थायाः अन्वेषणस्य कार्यं दत्तम्। एजन्सी विभिन्नैः राज्यपुलिसबलैः सह मिलित्वा नरसंहारे सम्बद्धस्य आतङ्कवादमोड्यूलस्य प्रत्येकस्य सदस्यस्य अन्वेषणं कृत्वा गृहीतुं कार्यं कुर्वति अस्ति।

गोवानगरे भारतस्य ५६तमः

अन्ताराष्ट्रीयचलच्चित्रमहोत्सवः आरब्धः

हिमसंस्कृतवार्ता: - गोवानगरे भारतस्य ५६तमः अन्ताराष्ट्रीय-चलच्चित्रमहोत्सवः आरब्धः। अष्टदिवसीयः अयम् उत्सवः नवम्बर २८ दिनाङ्कपर्यन्तं भविष्यति। भारतस्य विश्वस्य च चलच्चित्रनिर्माताः, कलाकाराः, चलच्चित्रप्रेमिणः च एशियायाः प्राचीनतमस्य प्रतिष्ठितस्य च चलच्चित्रमहोत्सवस्य कृते एकत्रिताः सन्ति। ध्यातव्यं वर्तते यत् अयं महोत्सवः चलच्चित्रमहोत्सवस्य उद्घाटनपर्यङ्गे वैश्विकचलच्चित्रस्य, सांस्कृतिक-विनिमयस्य, नूतनप्रतिभायाः च उत्सवः इति वर्णितवान्।

प्रमुखमञ्चः अस्ति। अस्मिन् वर्षे संस्करणे भारतस्य विदेशस्य च समकालीन-शास्त्रीय-चलच्चित्रस्य प्रदर्शनं, मास्टरक्लास इति, विशेष-कार्यक्रमानाम् समृद्ध-सङ्ग्रहः च अन्तर्भवति। उद्घाटनसमारोहे सूचना-प्रसारणराज्यमन्त्री एल.मुरुगनः, गोवामुख्यमन्त्री प्रमोदसावन्तः, सूचनाप्रसारणसचिवः संजयजाजुः, महोत्सवनिर्देशकः शेखरकपुरः, अभिनेतारः नन्दमुरी बालकृष्णः, अनुपमखेरः, मनोजजोशी, श्रीलीला च, चलच्चित्रनिर्माता राकेश ओमप्रकाशमेहरा च उपस्थिताः आसन्। अस्मिन् अवसरे वदन् डॉ. एल.मुरुगनः अवदत् यत् उत्सवः, तरङ्गाः च सृजनशीलतायाः, सामग्रेः, संस्कृतेः स्तम्भान् सुदृढान् कर्तुं सन्ति। श्री जाजुः इति देशस्य सिनेमा विविधतायाः उत्सवः इति वर्णितवान्।

सुभाषितम्

एको धर्मः परं श्रेयः
क्षमैका शान्तिरुत्तमा।।
विद्यैका परमा दृष्टि-
हिंसैका सुखावहा।।

भावार्थ- अकेले धर्माचरण से ही परम मोक्ष प्राप्त होता है और अकेले क्षमाशीलता से सर्वोत्तम शान्ति प्राप्त होती है। विद्या प्राप्त करने से सर्वोत्तम ज्ञान और विवेक प्राप्त होता है तथा अहिंसा का अनुपालन करने से सुख प्राप्त होता है।

हिमसंस्कृतवार्ता:

हिमसंस्कृतवार्तापत्रस्य

एकवर्षस्य सदस्यता

१०० ₹

One year subscription to the daily
Sanskrit newspaper is Only 100 Rupees
To subscribe, text us a message
saying hello on the number below.

7876636263

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धीनां कृते,
राजनैतिक-सांस्कृतिकविचारणाञ्च
कृते सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम्, प्रकाशनम्

जसवं कोटला तहसीलपरिसरस्य समुखे

कस्का कोटला जिला कांगड़ा हि.प्र.

पत्रव्यवाहकसङ्केतः-१७७१११

सङ्केतः- प्रबन्धनिदेशिका- शिवानी शर्मा हिमसंस्कृतम्

दिनद्वयं यावत् पश्चिममध्यप्रदेशस्य
केषुचित् भागेषु शीततरङ्गस्य पूर्वानुमानम्
जलवायुविभागेन दिनद्वयं यावत्
पश्चिममध्यप्रदेशस्य केषुचित् भागेषु
शीततरङ्गस्य पूर्वानुमानं कृतम्।
विभागेनाथ अण्डमान-निकोबारद्वीपेषु
प्रचण्डवृष्टिः भविष्यति इति पूर्वानुमानं
कृतम् अस्ति। केरल, माहे,
तमिलनाडु, पुडुचेरी, कराईकल
इत्यादिषु स्थानेषु प्रचण्डवृष्टिः
सम्भवति। इदानीं राष्ट्रराजधानी
दिल्लीनगरे वायुगुणवत्ता अतीव
दुर्बलवर्गे एव वर्तते। रात्रौ ८ वादने
वायुगुणवत्तासूचकाङ्कः ३८६ इति
अभिलेखः अभवत्। वायुगुणवत्तां
दुर्बलतां दृष्ट्वा
वायुगुणवत्ताप्रबन्धनायोगेन
राष्ट्रियराजधान्यां तत्समीपस्थेषु क्षेत्रेषु
च ग्रेडु रिस्पॉन्स एक्शन प्लान्
(GRAP) इत्यस्य तृतीयचरणं
कार्यान्वितम् अस्ति।

भारतं ज्ञानपरम्पराधारेण पुनः विश्वगुरुदिशि अग्रेसरः अस्ति- शिवप्रताप शुक्लः, माननीयः राज्यपालः

□ युवावर्गस्य ऊर्जा, इच्छाशक्तिः, कर्तव्य-निष्ठा च 2047 पर्यन्तं विकसितभारतस्य निर्माणस्य आधारशिला अस्ति- महामहिम राज्यपालः
□ सरदारपटेलविश्वविद्यालये मंडी इत्यत्र “विकसितभारत- युवानेतृत्वसंवादः, नशामुक्त- भारत- अभियानम्” इति कार्यक्रमस्य सफलमायोजनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. अमित शर्मासरदारपटेलविश्वविद्यालयस्य मंडी इत्यस्य अमृतमहोत्सवसभागारे गतदिने “विकसितभारत- युवानेतृत्वसंवादः, नशामुक्त- भारत- अभियानम्” इत्यस्य अंतर्गतं कार्यक्रमस्य आयोजनं कृतम्। कार्यक्रमस्य मुख्यातिथिः महामहिमः श्रीमान् शिवप्रताप शुक्लः, माननीयः राज्यपालः, हिमाचलप्रदेशः, विश्वविद्यालयस्य कुलाधिपतिः आसीत्। कार्यक्रमस्य अध्यक्षता विश्वविद्यालयस्य कुलपतिः आचार्यः (डॉ.) ललितकुमार अवरस्थीवर्येण कृता। सर्वप्रथमं मुख्यातिथिवर्येण विश्वविद्यालयस्य प्रांगणे सरदार वल्लभभाई- पटेलवर्यस्य प्रतिमायां पुष्पांजलिः अर्पिता। तदनु विकसितभारतं नशामुक्त- भारतं, सरदारपटेल- आधारिताय लौहपुरुषाय नमः इति प्रदर्शनी अपि दृष्टा। सरदारपटेल विश्वविद्यालयः, श्री लालबहादुर शास्त्री राजकीय- चिकित्सा- महाविद्यालयस्य संयुक्त तत्त्वावधाने आयोजितस्य रक्तदानशिबिरस्य शुभारंभोऽपि कृतः। कार्यक्रमस्य औपचारिकः आरंभः दीपप्रज्वलनेन, सरस्वतीवन्दनया, वंदेमातरम् गानेन च अभवत्। आचार्यः राजेशकुमारशर्मा अधिष्ठाता, छात्रकल्याणं, स्वकीये स्वागतभाषणे अवदत् यत् विश्वविद्यालयेन द्विमासपूर्वं प्रारब्धे विशेष- युवा- अभियाने वाद-विवादः, निबंधः, चित्रांकनं, उद्घोषलेखनं, युवासंवादः, जन-जागरूकता गतिविधीनां च आयोजनं कृतम्। कार्यक्रमे सर्वप्रथमं विश्वविद्यालयस्तरीय-प्रतियोगितासु उत्कृष्टप्रदर्शनकर्तारः छात्राः कविता- भाषण- लघुनाटक- नशामुक्तभारतविषयिकाः प्रस्तुतयः प्रदत्ताः। विकसितभारतं, नशामुक्त- अभियानम् इति विषयेऽपि विश्वविद्यालयस्य प्रतिभाभिः प्रस्तुतिः दत्ता। एताः प्रस्तुतयः न केवलं विचारोत्तेजकाः अपि तु युवावर्गस्य ऊर्जा, रचनात्मकता, सामाजिकप्रतिबद्धतायाः उत्कृष्ट-उदाहरणमासीत्। कुलपतिः आचार्यः (डॉ.) ललितकुमार अवरस्थीवर्यः स्वसंबोधने विश्वविद्यालयस्य शैक्षिक-प्रशासनिक- अनुसन्धानसम्बद्ध- उपलब्धीनां विस्तृतं प्रतिवेदनं प्रस्तुतम्। भविष्यस्य योजनानां विषयेऽपि विस्तृतम् उल्लेखं कृतम्। मुख्यातिथिः शिवप्रतापशुक्लवर्यः महामहिमः राज्यपालः निजप्रेरणादायके संबोधने नशामुक्तभारतम्, नेतृत्वक्षमता, राष्ट्रस्य युवाशक्तिः, संविधानमूल्यं, वर्तमानसमयस्य समस्यानां विषये प्रभाविनः विचाराः प्रकटितः। सः उक्तवान् यत् भारतं विकसितराष्ट्रस्य दिशि तीव्रगत्या अग्रे गच्छति। परिवर्तनकारीयुगे युवावर्गस्य सहभागिता निर्णायिका वर्तते।

तेनोक्तं यत् भारतम् स्वज्ञानपरंपराधारेण पुनः विश्वगुरुः भवितुम् अग्रे गच्छति। भारतं विश्वस्य चतुर्थं दीर्घतमः अर्थव्यवस्था अस्ति यत् भारतस्य वर्धमानां वैश्विकक्षमतां च प्रदर्शयति। अस्मिन् अवसरे मुख्यातिथिवर्यः डॉ. राकेशकुमारशर्मा विरचितस्य पुस्तकस्य लौहपुरुषः सरदार वल्लभभाई पटेलः ‘नेतृत्व एवं एकता छायाचित्रों में एक प्रेरणादायक यात्रा’ इत्यस्य विमोचनमपि अकरोत्। सांस्कृतिककार्यक्रमेषु विश्वविद्यालयस्य छात्राः हिमाचलीनाटी प्रस्तुतवन्तः यया कार्यक्रमे लोक-सांस्कृतिकगौरवस्य छटा विकिरिता। अवसरेऽस्मिन् विश्वविद्यालयेन संबद्ध महाविद्यालयानाम् उत्कृष्टछात्राः अपि सम्मानिताः। समारोहस्य समापनं कुलसचिवस्य धन्यवादज्ञापनेन अभवत्। यत्र जिला प्रशासनं, पुलिसविभागः, विश्वविद्यालयप्रशासनम्, आयोजनसमिति, छात्रान् सहभागिजनान् च प्रति कृतज्ञता व्यक्तीकृता। अन्ते राष्ट्रगानेन कार्यक्रमः सम्पन्नः।

के के पुरस्कृताः?

कथालेखने एम. एल. एस. एम. महाविद्यालयस्य सुंदरनगरस्य चंदन जसवालः प्रथमः, राजकीय-महाविद्यालयस्य लम्बथाच इत्यस्य पूनम ठाकुर द्वितीयः, जागृतिः शिक्षा महाविद्यालय मंडी इत्यस्य प्रेमिला च तृतीयस्थाने आसीत्। भाषणप्रतियोगितायां में वी. जी. सी मंडी इत्यस्य उर्मिलाठाकुर प्रथमः, सरदारपटेलविश्वविद्यालयस्य मंडी इत्यस्य सुनाक्षी द्वितीयः, जागृतिः शिक्षा महाविद्यालय मंडी इत्यस्य प्रियंकाठाकुर तृतीयस्थाने आसीत्। चित्रकलाप्रतियोगितायां सरदारपटेलविश्वविद्यालयस्य मंडी इत्यस्य ध्रुवः प्रथमः, शिक्षा महाविद्यालय मंडी इत्यस्य आशादेवी द्वितीयः, एम. एल. एस. एम. महाविद्यालयस्य सुंदरनगरस्य मीनाक्षी तृतीयस्थाने आसीत्। कवितालेखने राजकीय महाविद्यालयस्य रिवालसरस्य पूजाशर्मा प्रथमः, सरदार पटेल विश्वविद्यालयस्य मंडी इत्यस्य सौरभः द्वितीयः, वी. जी. सी मंडी इत्यस्य ओजस्वी तृतीयस्थाने आसीत्।

के के आसन् उपस्थिताः-

अनिलशर्मा, विधायकः सदर मंडी, वीरेंद्र भट्टः, महापौर मंडी, डॉ. मदनकुमारः एस. डी. एम. मंडी साक्षीवर्मा एस. पी. मंडी, उपमण्डलाधिकारी मंडी रुपेंद्र कौर, प्रो. राजेशकुमारशर्मा अधिष्ठाता, छात्र कल्याणम्, शशिपालनेगी कुलसचिवः, हंसराजसैनी, वित्त- अधिकारी, डॉ. करण गुप्ता अधिष्ठाता, अकादमिक, डॉ. सनील ठाकुरः अधिष्ठाता, योजना विकासश्च। डॉ. लखवीर सिंहः अधिष्ठाता, शोधः, डॉ. पवनचौद अधिष्ठाता, प्रबन्धनविभागः, डॉ. राकेशकुमारशर्मा सह अधिष्ठाता, विभागाध्यक्षश्च इतिहासविभागः, डॉ. अक्षयकुमारः विभागाध्यक्षः भौतिकीविभागः, डॉ. रामपालः विभागाध्यक्षः लोकप्रशासनविभागश्च।

नेपालस्य जेन-जी

पुनः राजमार्गेषु विरोधं कृतवन्तः

नेपालस्य राजमार्गेषु पुनः एकवारं नूतनपीढ्याः युवानः विरोधप्रदर्शनं कृतवन्तः। भारतस्य सीमायां स्थिते नेपालस्य बारामण्डले पूर्वप्रधानमन्त्री के.पी.शर्मा ओली इत्यस्य दलस्य यूएमएल इत्यस्य समर्थकानां च मध्ये जेन्-जेड्-कार्यकर्तृणां मध्ये संघर्षः अभवत्। यथा यथा स्थितिः वर्धते स्म तथा तथा प्रशासनेन सिमरा-नगरे परिसरेषु च निषेधाज्ञा कृता। यूएमएल नेता शंकर पोखरेलः महेशबस्नेट् च दलस्य युवाजागरणअभियाने भागं ग्रहीतुं निश्चितौ आस्ताम् परञ्चास्य विरोधे जेन्-जेड्-युवकाः विरोधं कर्तुं सामाजिकमाध्यमेषु पूर्वमेव कृतवन्तः आसन्। प्रातः १० वादनस्य समीपे सिमराचौकस्थानके १००-१५० युवानः एकत्रिताः भूत्वा यूएमएल-नेतृणां आगमनस्य विरोधं कर्तुं आरब्धवन्तः।

राज्यकर- आबकारी विभागेन वर्षत्रयेषु ₹ २६,०००

कोटिरूप्यकाणां राजस्वं संग्रहीतम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला।राज्यकर-आबकारीविभागस्य प्रवक्ता अवदत् यत् विभागेन विगतत्रिषु वर्षेषु राजस्वसङ्ग्रहेषु निरन्तरं वृद्धिः कृता अस्ति। सः अपि अवदत् यत् मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः इत्यस्य नेतृत्वे विभागेन एतेषु वर्षत्रयेषु ₹ २६,००० कोटिरूप्यकाणां राजस्वं संग्रहितम्। २०२३-२४ वित्तवर्षे ₹ १०,२४८.५६ कोटिरूप्यकाणां राजस्वं प्राप्तम्। एतत् २०२४-२५ वित्तवर्षे १०,८८०.५७ कोटिरूप्यकाणि यावत् वर्धितम्। अपि च, वर्तमानवित्तीयवर्षे २०२५-२६ मध्ये विभागेन सितम्बर २०२५ यावत् ₹ ५५३६.३० कोटिरूप्यकाणां राजस्वं संग्रहीतम् अस्ति। एतत् सूचयति यत् जीएसटी/एक्साइज/वैट/पीजीटी, अन्यकराणां च राजस्वं २०२२-२३ इत्यस्य तुलनायां निरन्तरं वर्धमानं वर्तते, यत् राज्यसर्वकारस्य परिष्कारस्य कारणेन सुदृढतायाः अनुपालनस्य च परिणामः अस्ति। विभागस्य पारदर्शितायाः कार्यक्षमतायाः च सुदृढीकरणाय राज्यसर्वकारेण अनेके परिष्काराः कार्यान्विताः इति सः अवदत्। अस्मिन् २०२३-२४, २०२४-२५ च मध्यसन्धिविनियोगाय निविदा-सह-निविदा-व्यवस्थायाः आरम्भः अपि अन्तर्भवति। एतेन उपक्रमेण आबकारीराजस्वस्य महती वृद्धिः अभवत्, २०२२-२३तमे वर्षे २,१४७.०४ कोटिरूप्यकाणां मध्ये २०२३-२४ तमे वर्षे २,६३१.३० कोटिरूप्यकाणां, २०२४-२५ तमे वर्षे २,७७६.४१ कोटिरूप्यकाणां च वृद्धिः

महामहिमराज्यपालेन 'लौहपुरुष सरदार वल्लभभाई पटेलः, नेतृत्व एवं एकता छायाचित्रों में एक प्रेरणादायक यात्रा' पुस्तकस्य कृतं विमोचनम्

सरदार पटेल विश्वविद्यालये मण्डी इत्यत्र महामहिम- राज्यपालवर्येणकृतं डॉ. राकेशशर्मणः पुस्तकस्य विमोचनम्

हिमसंस्कृतवार्ता:- डॉ. अमित शर्मा। सरदारपटेलविश्वविद्यालये मण्डी इत्यत्र महामहिम राज्यपालः हिमाचलप्रदेश श्रीशिवप्रतापशुक्लवर्यः डॉ. राकेशकुमारशर्मावर्यस्य पुस्तकस्य 'लौहपुरुष सरदार वल्लभभाई पटेल नेतृत्व एवं एकता छायाचित्रों में एक प्रेरणादायक यात्रा' इत्यस्य विमोचनम् अकरोत्। असौ सरदारपटेलविश्वविद्यालये "विकसितभारत-युवानेतृत्वसंवाद- नशामुक्तभारत- अभियानम्" इति कार्यक्रमे मुख्यातिथिरूपेण उपस्थितः आसीत्। डॉ. राकेशकुमारशर्मा, सरदारपटेलविश्वविद्यालयः, मण्डी, इत्यत्र सह अधिष्ठाता (अकादमिक) विभागाध्यक्षः, इतिहास विभागः अस्ति। डॉ. राकेशशर्मणः सरदारपटेलविषयकमिदं सप्तमं पुस्तकमस्ति। इतः पूर्वं असौ षट् पुस्तकानां कुशलतापूर्वकं लेखनं कृतवान्। डॉ. राकेश शर्मा मूलतः ग्राम कम्हाड़ा, पत्रालयः डुङ्गाणा, तहसील- जिला हमीरपुरं,

हिमाचलप्रदेशस्य निवासी अस्ति। सः इतिहासविषये स्नातकोत्तर, एम. फिल., पीएच. डी. उपाधिधारकोऽस्ति। जनरल जोरावरसिंहः व्यक्तित्वं कृतित्वं च- एकं मूल्यांकनम् इति विषये शोधकार्यं कृतवान्। तस्य 24 वर्षाणां जनरल जोरावरसिंह महाविद्यालयः धनेटा, नेताजी सुभाषचन्द्रबोस स्मारक- राजकीयमहाविद्यालयः, हमीरपुर, सरदारपटेलविश्वविद्यालय, मण्डी इत्येतेषाम् अध्यापनस्य शोधस्य चानुभवः अस्ति। सः स्नातकोत्तरस्तरे 22, एम. फिल. उपाध्ये 16 विद्यार्थिनां मार्गदर्शनं, पीएच. डी. शोधच्छात्राणां मार्गदर्शनम् अकरोत्। सः भारतीय- इतिहास- अनुसन्धानपरिषदः, नई देहली इत्यस्य अनुसन्धाता अपि आसीत्। तस्य इतिहासमानचित्रेषु पञ्चपुस्तकानि प्रकाशितानि। विभिन्न- राष्ट्रीय- शोधपत्रिकासु लेखनम्, अन्तर्राष्ट्रीय- राष्ट्रियसम्मेलनेषु गोष्ठीषु, कार्यशालासु च निरंतरम् उपस्थिति अस्ति। सः 'इतिहासदिवाकरः' (शोध-पत्रिका), ठाकुर रामसिंह- इतिहास- शोधसंस्थानम्, नेरी, (हि. प्र.) इत्यस्य संपादकोऽपि अस्ति।

२२ दिनाङ्के समग्रशिक्षायाः विद्यासमीक्षाकेन्द्रस्य शुभारम्भः करिष्यति मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहः सुखः

हिमसंस्कृतवार्ता:- मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहः सुखः इत्यस्य नेतृत्वे हिमाचलसर्वकारः "व्यवस्था परिवर्तयितुं" स्वस्य प्रतिबद्धतां साकारयितुं शिक्षाक्षेत्रे नूतनान् उपक्रमान् निरन्तरं कार्यान्वयति। प्रत्येकं बालकं आधुनिकं, समानं, गुणवत्तापूर्णं च शिक्षां प्रदातुं सर्वकारः प्रौद्योगिकी-आधारितपरिष्कारस्य उपरि बलं ददाति। अस्मिन् विषये मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहः सुखः २२ नवम्बर दिनाङ्के शिमला-नगरस्य समग्रशिक्षानिदेशालये नूतनानां प्रौद्योगिकी-उपक्रमानाम्, अत्याधुनिक-सुविधानां च प्रारम्भं करिष्यति। कार्यक्रमे शिक्षामन्त्री रोहितठाकुरः विशेषातिथिः भविष्यति। आयोजनं प्रातः १० वादने भविष्यति, तत्र शिक्षासचिवः राकेशकंवरः, समग्रशिक्षायाः शिक्षाविभागस्य च वरिष्ठाधिकारिणः उपस्थिताः भविष्यन्ति। मुख्यमन्त्रिणा निदेशालये उद्घाटितानां नवीनसुविधानां मध्ये नवनिर्मितं विद्या समीक्षाकेन्द्रम् अस्ति। हिमाचलप्रदेशः

अग्रणीराज्येषु अन्यतमः अस्ति यत् एतस्य अत्याधुनिकस्य, बहुउद्देश्यस्य अंकीय-गुप्तचर-आधारितस्य वीएसके (विद्या समीक्षाकेन्द्रस्य) स्थापनं कृत्वा शिक्षाव्यवस्थाम् अंकीय-प्रौद्योगिकी-सञ्चालित-रूपेण परिणमयति। राष्ट्रीयविद्यासमितिकेन्द्रस्य पञ्चै विकसितं एतत् विद्यासमितिकेन्द्रं राज्ये पारदर्शितां, दक्षतां, परिणामाधारितं निर्णयं च सुदृढं कुर्वन् अस्ति।

आधारभूतसंरचनायाः उद्घाटनं करिष्यति मुख्यमन्त्री

मुख्यमन्त्री समग्रशिक्षानिदेशालये विकसितानां अन्येषां सुविधानां उद्घाटनं अपि करिष्यति- शिक्षादर्पणं, कार्यक्रमप्रबन्धनस्टूडियो, सम्मेलनक्षेत्रं च। एताः सुविधाः विभागीयकार्यं, प्रशिक्षणं, सभाः, समीक्षाः च अधिकं सुव्यवस्थितं प्रभावी च करिष्यन्ति। निदेशालयपरिसरे स्थापितायाः आधुनिकस्य केन्द्रीयतापनव्यवस्थायाः अपि उद्घाटनं भविष्यति, येन शिशिरकाले कार्यवातावरणं सुनिश्चितं भविष्यति।

हिमाचले पंचायतनिर्वाचने द्वन्द्वः- मुख्यसचिवः अपि निर्वाचनायुक्तेन अमिलत् ४० निमेषात्मकस्य चर्चायाः किं परिणामः अभवत्?

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। पंचायत- नगरीय- स्थानीय- निकाय- निर्वाचनसम्बद्धे हिमाचल- सर्वकार- राज्यनिर्वाचन- आयोगयोः मध्ये प्रचलित द्वन्द्वस्य मध्यं मुख्यसचिवः संजयगुप्ता गुरुवासरे प्रातः १०:३० वादने निर्वाचन- आयुक्तस्य अनिलखाची इत्यस्य कार्यालयं प्राप्तवान्। द्वयोः ४० निमेष यावत् चर्चा अभवत्। पंचायतानां नगरीय- स्थानीय- निकायानां च पुनर्सीमाकरणार्थं आदर्श- आचारसंहितायां धारा १२.१ अपि याचिता इति सूचना। अस्मिन् विषये तेन पत्रमपि लिखितम् अस्ति। राज्यनिर्वाचन-आयोगस्य आयुक्तेन मण्डलानाम् उपायुक्तैः सह आयोगस्य विषये अपि चर्चा कृता। तदनन्तरं संजय गुप्ता इत्यस्य अनन्तरं, ग्रामीणविकासः एवं पंचायतीराज- विभागस्य सचिवः सी. पलरासः अपि निर्वाचनायुक्तेन सह पंचायतनिर्वाचनविषये प्रायः २५ निमेष यावत् चर्चा कृतवान्। सी. पलरासः राज्यनिर्वाचन-आयोगाय पत्रं लिखितवान् आसीत् यत् धारा १२.१ प्रवर्तयितुं न शक्यते, यतः एषा धारा तस्य अधिकारक्षेत्रे नास्ति। अनिल खाची इत्यनेन सह मिलिते पंचायतानां पुनः सीमांकनार्थमपि अनुमतिः प्राप्ता। आयुक्तः नवम्बर १५ दिनाङ्के अधिकारिणः आहूतवान् आसीत्, परन्तु सचिवस्य स्थाने विशेषसचिवः उपस्थितः। राज्यनिर्वाचन-आयोगस्य आयुक्तः अनिल खाचीः आगामी पंचायत- नगरीय- स्थानीय- निकाय- निर्वाचनानां विषये 15 नवम्बर- दिनाङ्के अधिकारिणां गोष्ठीम् आहूतवान् आसीत्। सचिवस्य स्थाने विशेषसचिवः उपस्थितः। एतेन आयुक्तः क्रुद्धः यत् सचिवस्तरीयाः अधिकारिणः न उपस्थिताः, यद्यपि तस्याः सभायाः आधारेण निर्वाचनरूपरेखा अन्तिमरूपेण निर्धारितव्या आसीत्, यस्मिन् मार्गनिरोधात् आरभ्य निर्वाचनसज्जतापर्यन्तं सर्वं पूर्णम् अद्यतनं भवति स्म।

पुनः सीमांकनार्थम् अतिरिक्तसमयः याचितः

राज्ये तीव्रविषयः कारणेन पुनर्सीमाकरणप्रक्रियायाः अपूर्णतायाः कारणात् राज्यनिर्वाचन- आयोगात् अतिरिक्तसमयस्य आग्रहः कृतः। अनुरोधे स्पष्टतया उक्तं यत् उपायुक्तः आपदि व्यग्रः अस्ति, येन पुनः सीमांकनं सम्पन्नं न जातम्। एतादृश्यां परिस्थितौ अधुना सर्वकारः कार्यं पूर्णं कर्तुं समयं याचते, यत् मन्त्रिमण्डलेन अनुमोदितं जातम्।

उपायुक्तद्वयं मुख्यसचिवात् मार्गदर्शनं याचितवन्तौ आस्ताम्

राज्यस्य सर्वेषां जिला-उपायुक्तानां राज्यनिर्वाचन-आयोगस्य कारणप्रदर्शनसूचनायाः प्रतिक्रिया अभवत्। तत्र स्पष्टतया उक्तं यत् आपदाप्रबन्धनविधानस्य कार्यान्वयनात् मतदातासूचीनां सूचना न दत्ता, आपूर्तिः अपि न हता। इतरथा बिलासपुरस्य किन्नौरस्य च जिला उपायुक्ताः मुख्यसचिवं प्रति पत्रं लिखित्वा किं कर्तव्यमिति मार्गदर्शनं याचन्ते।

आयोगः स्वस्य आदेशेन तिष्ठति, न्यायालये तस्य आह्वानं कर्तुं शक्यते

राज्यनिर्वाचन-आयोगः आदर्शाचारसंहितायां धारा १२.१ विषये स्वस्य आदेशेन तिष्ठति तथा च उक्तवान् यत् यदि तत् अशुद्धं ज्ञायते तर्हि प्रचलित न्यायालयप्रकरणे तस्य आह्वानं करणीयम्।

सिरमौर- गिरिपारप्रदेशे वृद्धादिवाली- महोत्सवस्य मंगलारम्भः

बूढ़ी दिवाली

हिमसंस्कृतवार्ता- डॉ. पद्मानाभः, नाहनम्।

हिमाचलप्रदेशस्य सिरमौरजनपदस्य गिरिपार- हाटीप्रदेशे, यत्र प्रायः पादोनत्रिलक्षाधिकाः जनाः वसन्ति, तत्र वृद्धादीपावली (बूढ़ीदिवाली) नाम प्राचीनपर्वम् अत्युत्साहेन आचर्यते। लोकाः मशालाः बीट इति प्रख्याताः दीपशिखाः हस्तेषु धारयन्तः, बड़यातु नाम वाद्यस्य हुड़कस्य तालैः सह पर्वस्य उत्साहं वर्धयन्ति। गिरिपारप्रदेशे एतत् पर्वम् त्रिदिनं, पञ्चदिनं, कतिपयस्थानेषु सप्तदिनमपि आचर्यते। अस्यां वेलायाम् आगच्छन्तः अतिथयः ग्रामजनाश्च मुडा-शाकुली, बेडोली- असकली इत्यादीन् पारम्परिकान् पर्वतीयभोज्यान् आस्वादयन्ति।

ग्रामे ग्रामे सामूहिकनृत्याः आयोज्यन्ते, गृहेषु पर्वतीयव्यञ्जनानां सुगन्धा सर्वत्र व्याप्नोति। अस्य पर्वस्य निमित्तं देशस्य विविधप्रदेशेभ्यः जनाः स्वगृहेभ्यः प्रत्यागत्य मिलन्ति, येन विषयः च उत्साहः वर्धते।

कमरऊप्रदेशे मशालयात्रा तथा शौर्यगाथाः

बूढ़ीदिवाली- अवसरस्य निमित्तं गिरिपारप्रदेशस्य कमरऊ ग्रामे हल्लडात् (मशालयात्रा) इत्यस्य अत्युत्साहपूर्णं दर्शनम् अभवत्। अत्र जनाः पुरातनसंस्कृतेः साक्षात्कारं कृतवन्तः। प्रातःकाले मुनाना, शालना, चौकी इति ग्रामाणां शताधिकाः जनाः ज्वलन्तः दीपान् (मशाला) वहन्तः एकत्र समागच्छन्।

हल्लडात्- समये प्राचीनपरम्पराः शौर्यगाथाः, रासानृत्यं, नाटी इत्यादीनि अतिशयेन नृत्यानि च दृश्यन्ते स्म। प्रातः चतुर्वेदाने आरभ्य सप्तवादनपर्यन्तं सततम् नाटी-रासा च समारब्धा। अनेन पर्वणि लोकाः प्राचीनसंस्कृतौ पुनः निमग्ना इव दृश्यन्ते।

पंचायतप्रधानस्य अभिप्रायः

कमरऊ-पंचायतप्रधानः मोहनठाकुरनामकः अवदत्- कुल्लूजनपदस्य आनी, निरमण्डप्रदेशयोः विशेषरूपेण एतत्पर्वं मान्यते। अस्यैव परम्परायाः पालनं सिरमौरस्य,

शिमलायाः, लाहौल-स्पीति- जनपदस्य, उत्तराखण्डस्य जौनसारप्रदेशेऽपि दृश्यते। एकः विश्वासः अस्ति यत् देवतागानपूर्वकं मशालयात्रया ग्रामात् दुष्टात्मानः विनिवर्त्यन्ते। ग्रामस्य बहिः स्थाने काष्ठानां विशालः समाहारः बलराज इति प्रज्वलितः भवति, येन सर्वा अपि दुष्टताः दग्धाः स्युः। तदा जनाः देववन्दनां कुर्वन्तः नृत्यगीताभ्यां उत्सवं मन्यन्ते।

इन्द्रदेवस्य वृत्रासुरेण सह युद्धम्- पर्वणः पौराणिकम् आधारम्

प्रदेशस्य विभिन्नेषु स्थलेषु बूढ़ीदिवाली-नामा प्राचीनः उत्सवः अद्यापि जीवन् अस्ति। मंडी, शिमला, कुल्लूजनपदेषु मार्गशीर्ष-अमावास्यायां रात्रौ जनाः अनवरतः अग्निं प्रज्वालयन्तः तस्य परिक्रमा कुर्वन्तः अस्य प्राचीनपरम्परायाः निर्वाहं कुर्वन्ति। ऋग्वेदे वर्णितं यत् इन्द्रदेवः जलाधीशं वृत्रासुरं दीर्घयुद्धे विजयते स्म। असुरस्य जलोपि अधिकारः आसीत्, इन्द्रस्य अग्नौ। जलस्य अभावात् जनाः क्लेशं अनुभूतवन्तः। तत् काले इन्द्रः देवैः सह वृत्रासुरं युद्धाय आमन्त्र्य महान् संग्रामः अभवत्। मार्गशीर्ष-अमावास्यायां वृत्रासुरवधेन इन्द्रः देवतानां राजा समभवत्। अस्य विजयस्य स्मरणार्थम् एवं दिवाली-उत्सवः आचर्यते, यत्र रात्रौ अग्निपरिक्रमा, लोकगीतगानं, वाद्यनृत्यं च भवति। प्राचीनत्वात् एतत्पर्वं बूढ़ीदिवाली इति प्रसिद्धम्।

निरमण्डप्रदेशे पर्वणः आरम्भः-

बाह्यसिराजप्रदेशे जिलास्तरीया वृद्धादिवाली उत्सवः गतरात्रे आरब्धः। अंबिकामन्दिरस्य कारदारः पुष्पेन्द्रशर्मा अवदत् यत् निरमण्डे प्राचीनरीत्यानुसारम् अमावास्यायां विधिवत् पर्वारम्भः कृतः। क्षेत्रस्य द्वादशग्रामेषु जनाः अग्निं प्रज्वालयन्तः युद्धस्य प्रतीकस्वरूपं रीतिं कृतवन्तः। रात्रौ सर्वजनाः प्राचीनगीतैः नृत्यैः च रात्रिं जागरूकाः भूत्वा उत्सवस्य साक्षिणः अभवन्।

वार्ता-संवादः

नन्दिनी- नमो वः। अद्यतने वार्ता-कार्यक्रमे स्वागतं करोमि। नमस्ते काव्ये।

काव्या- नमस्ते नन्दिनि। अद्य एकः आश्चर्यकरः वृत्तान्तः मया पठितः। कॉफीपेयस्य सेवनेन हृदयतालस्य हानिः भवतीति विद्यमानं मतं प्रथमया यादृच्छिक-वैद्यकीय-परीक्षया निराकृतम्।

नन्दिनी- अहो, सत्यमेव आश्चर्यकरम्। विज्ञानेन एकः दृढविश्वासः खण्डितः। अन्यः अपि वैज्ञानिकः वृत्तान्तः मया श्रुतः। गभीराः भूकम्पभ्रंशाः कतिपय-

होराभ्यन्तरे एव स्वयमेव चिकित्सिताः भवन्ति इति वैज्ञानिकैः अन्विष्टम्। तेषां रोहणप्रक्रिया शीघ्र-बन्धक-निर्यासवत् कार्यं करोति इति उक्तम्।

काव्या- प्रकृतेः स्वयं-चिकित्सा-शक्तिः तु अद्भुता। इदानीं मानवनिर्मितः अपि एकः तादृशः उपायः ज्ञातः। वैज्ञानिकैः 'अन्तर्दीप्ति-गुलिका' परिकल्पिता, यया बृहदन्त्र-विक्षणम् वैकल्पिकं भवितुम् अर्हति। जठरांत्र-मार्गे रक्तस्रावम् अभिजातुं रक्त-अन्वेषक-जीवाणुभिः पुरिताः सूक्ष्माः जलश्लिषक-गोलकाः रचिताः।

नन्दिनी- एतादृशः वैद्यकीयः आविष्कारः तु मानवकल्याणाय एव। अपरः प्रागैतिहासिकः वृत्तान्तः मया

पठितः। प्रथमवारम्, अन्वेषकैः चत्वारिंशत्-सहस्र-वर्ष-प्राचीनस्य गजकेशरिणः हिमाच्छादित-ऊतेः आश्चर्यजनकरूपेण अक्षतं किङ्कराल-न्यष्टिकामलं तथा च गुहानि आनुवंशिक-रहस्यानि अन्वेषितानि।

काव्या- सत्यम्, प्रागैतिहासिक-ऊतेः सकाशात् तादृशं किङ्कराल-न्यष्टिकामलं प्राप्तम् इति महत् कौतुकम्। आवाभ्यां चर्चिताः सर्वे वृत्तान्ताः अतीव-रुचिकराः ज्ञानवर्धकाः च। पुनः मिलावः, नन्दिनि।

हिमसंस्कृतवार्ताः ,
ईदरधीरजः, हैदराबादः

वृद्धादीपावली-काले दृष्टा देवपरम्पराणां दिव्या आभा, देवगुरुः ज्वलन्ताङ्गरेषु नृत्यं कृतवान्

हिमसंस्कृतवार्ता:- नाहनम्। हिमाचलस्य देवसंस्कृतेः लोकविश्वासस्य च अद्भुतः संगमः करसोर्ग-उपमण्डलस्य ममेलग्रामस्य ऐतिहासिक-ममलेश्वर-महादेवमन्दिरे दृष्टः यदा वृद्धा-दीपावली-उत्सवः पारम्परिक-उत्साहेन, शुद्धसंस्कारैः, दिव्य-रीति-परम्पराभिः च आचरितः आसीत्। उत्सवस्य विशेषतमः दृश्यः तदा प्रकटितः यदा देवगुरुः ज्वलन्तानाम् अङ्गराणाम् उपरि नृत्यं कृतवान्। मार्गशीर्षमावास्यारात्रौ आचर्यते वृद्धादीपावली मुख्यदीपावलीतः एकमासपश्चात् भवति। अस्मिन् वर्षे सहस्रशः भक्ताः रात्रौ यावत् मन्दिरपरिसरे उपस्थिताः आसन्। मन्दिरस्य पुरोहितः अरविन्द आचार्यः नीतु भारद्वाजः च व्याख्यातवन्तः यत् अयं उत्सवः वैदिककालस्य हिमाचलीदेवसंस्कृतौ मूलभूतः अस्ति। स्थानीयपरम्परानुसारं वृद्धादीपावल्याः प्रथमं निमन्त्रणं देव अलैडी/डैडी इत्यस्मै दत्तम्। बुधवासरे रात्रौ देव-खुम्बलीनां मन्दिरे आगमनेन मुख्यसंस्कारस्य आरम्भः अभवत्। प्रथमः खुम्बली हलयाड/अलैड मन्दिरात् आगतः, तेन सह कारदारै सह ढोलकं, शहनाई च वादयति स्म, ग्रामजनानां समूहाः मन्दिरे प्रति नृत्यन्ति स्म हस्तेषु धारिताः विशालाः मशालाः आयोजनस्य भव्यतां अधिकं वर्धयन्ति स्म। द्वितीयः खुम्बली कानीमन्दलाहतः आगतः। वृद्धानां मते प्राचीनकाले जोगटी/जगणी इत्यस्य मशालाः मार्गदर्शनस्य साधनरूपेण कार्यं कुर्वन्ति स्म, सा परम्परा अद्यत्वे अपि जीवति। नाग कजौणी इत्यस्य आभूषणं कदाचित् कानीमण्डले निर्मितं संरक्षितं च आसीत्, देवथयात्रायाः समये विशेषकिलटा-मध्ये ममेलग्रामम् आनयितम् इति लोकप्रियः विश्वासः अस्ति रात्रौ निर्णायकक्षणे देव अलैडीनाग कजौणी-इत्यनयोः दिव्यशक्तयोः पवित्रः संयोगः मन्दिरस्य पृष्ठतः मार्गे अभवत्। तदनन्तरं देवगुरुः श्रद्धायाः चमत्कारिकशक्तिं मूर्तरूपं दत्त्वा ज्वलन्तैः अङ्गरेषु नृत्यं कृतवान् तदा दिव्यं दृश्यम् अभवत्। अस्य दृश्यस्य साक्षिणः भक्ताः रात्रौ यावत् जागृताः आसन्।

"लौकिकन्यायकोशः"

"पयोमुखविषकुम्भन्यायः"

कस्यचित् कुम्भस्य अन्तः पूर्णं विषमेव भवेत् परं बहिः दुग्धं लेपितं स्यात् तर्हि पयोमुखः सः विषकुम्भः हानिकारकः भवति खलु। एवं लोके केचन बहिः मधुरम् आलपन्तः दृश्यन्ते परम् अन्तः विषपूरितं तेषां मनः भवति। तुल्यः- गोमुखव्याघ्रन्यायः हितोपदेशमित्रलाभे ७४

डा. वर्षा प्रकाश टोणगांवकर पुणे / महाराष्ट्रम्